

Iseseisvuse saabumine Tapale

Harri Allandi

toimetus@virumaateataja.ee

Pärast Oktoobrirevolutsiooni 1917. aastal moodustati Tapal sõja-revolutsioonikomitee, mis võttis üle kohaliku võimu.

17. detsembril 1917 toimusid Tapa alevivolikogu valimised, kus esimeheks valiti Karl Saar. 18. detsembril 1917 lahutati Tapa Lehtse vallast ja tunnistati iseseisvaks aleviks. 7. jaanuaril 1918 valiti esimeseks alevivanemaks Villem Gabriel.

Manifest Eestimaa rahvastele

Saksa vägede edasitung Eesti pinnale sundis Maanõukogu juhte kiirustama iseseisvuse väljakuulutamisega. 19. veebruaril 1918 võttis Maanõukogu juhatuse ühes vanematekoguga vastu manifesti teksti (põhikoostaja Juhan Kukki). Samas valiti ka täidesaatev organ – Päästekomitee, kuhu kuulusid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms.

23. veebruari õhtul loeti Pärnus Endla teatri rõdult manifest esimest korda avalikult ette. Manifesti ametlik tekst on dateeritud 24. veebruariga 1918 ja see ilmus ka Riigi Teatajas nr 1 1918.

Õöl vastu 25. veebruari 1918 ilmusid Päästekomitee esimesed päevakäsud ning moodustati Ajutine Valitsus.

Ajutine Valitsus määras Tapa raudteekomissariks Karl Saare, kes hiljem kirjeldas ajalehes Vaba Maa (3. III 1919) sündmusi, mis kaasnesid alevi iseseisvuse väljakuulutamisega.

Karl Saar kirjutas (lühenda-

tult, ümberjutustavalt): 24. veebruaril hakkas enamlaste valitsus lagunema. Õhtul kutsuti mind aparaadi juurde (morsetelegraaf – autor) ja päriti, mida Tapal tehakse. Ütlesin, et enamlasted lahkuvad. Nõuti, et saaks jaama komandant ja komissar määratud. Vastasin, et ilma nendetagi hakkama saan. Siis jäeti raudtee peakomitee liige, keegi lukksepp, minu tegevuse järele valvama.

Peterburi poolt sõitsid erarongiga kaks vagunitäit, umbes 80 madrust, Tallinna “seltsimehi” päästma. Tallinna jaama määratud kaitseülem andis mulle käsu neid mitte edasi lasta. Et aga Tapal veel võim punakaartlaste käes oli, siis ei olnud võimalik neid siin kinni pidada. Üks madrus nõudis aparaadi peal Tallinna jaama kaitseülema nime, kui aga seda ei öeldud, võttis mees revolvi välja ja ähvardas näidata, kes ta on. Madrustega rong kihutas Tallinna poole, millest ma kaitseülemat hoiatasin, ehk küll vaht mul alati kannul oli.

Kolme tunni pärast tuli rong Kehrast tagasi, sest valged olevat tee ära lõhkunud. Suure kiirusega kihutati nüüd Piiteri poole tagasi.

Õösel vastu 25. veebruari sain Tallinna postkontori komandandi Kääriku käest telegrammi, et enamlaste valitsus on kukutatud ja Eesti iseseisvaks vabariigiks välja kuulutatud.

Töö Eesti vabariigi kasuks võttis sellest silmapilgust peale uut hoogu. Kaheksa vedurit, mis ootasid Tapal kolm päeva saatekorda Narva poole, veeresid

nüüd koos vagunitega Tallinna poole.

Jaamateenijatele sai teada antud, et nad Eesti vabariigi teenistusse edasi jäävad. Punakaartlased olid erutatud, kui kuulda said, et nende võim Tallinnas on langenud. Lõuna ajal põgenesid nad Tapalt minema.

25. veebruaril olid kõik koolid suletud. 26. veebruaril hakati kindlat kaitset looma. Tallinnas andsid telegrafistid kõik päevakäsud ja manifesti telegrammi peal üle. Paljustati (tehti koopiad – autor) käsitsi ja pandi välja. Õhtuks organiseeriti rahvakoosolek. Umbes kella 2 ajal päeval ilmusid sakslased raudteed mööda Tartu poolt.

Sakslaste kohaleilmumise peale vaatamata peeti rahvakoosolek, kus manifest ette loeti. Rahvast oli palju, tundus aga, nagu oleks keegi kõrva sisse soistanud – tühi kõik, iseseisvuse matuselised on juba ukse taga.

Siiski tõusis koosoleku lõpuks meeoleolu ja seati kokku Ajutisele Valitsusele tervitustelegramm, mida aga ei läinud korda enam edasi saata, sest

Saksa väesalgad olid vahepeal kõik ühendused oma kätte võtnud.

Paar päeva hiljem rebiti ka kõik Päästekomitee päevakäsud Tapa uulitsanurkadelt maha. Avalik töö Eesti iseseisvumisel oli lõppenud.

Edasised ajaloosündmused

Tallinnast ja Tartust jätkus Saksa okupatsioonivägede edasiliikumine üle Tapa Narva suunas. Tapale jõudis 26. veebruaril 1918 Tartust väljunud 120-meheline väeosa, kes järgmise päeva hommikul võttis ära ka Rakvere.

Saksa okupatsioonirežiim kestis Tapal 24. detsembrini 1918, mil Tapa raudteesõlme vallutas Nõukogude Vene 6. diviis.

Tapa vabastas 1919. aasta 9. jaanuari hommikul meie soomusrongide nr 1 ja 2 dessant. Soomusrongid nr 1, 3 ja 2 parandasid kogu aeg raudteed ja toetasid dessanti oma tulega. Tapa oli vaba võõrvägedest ja algas iseseisvusperiood kuni 1940. aasta sündmusteni.